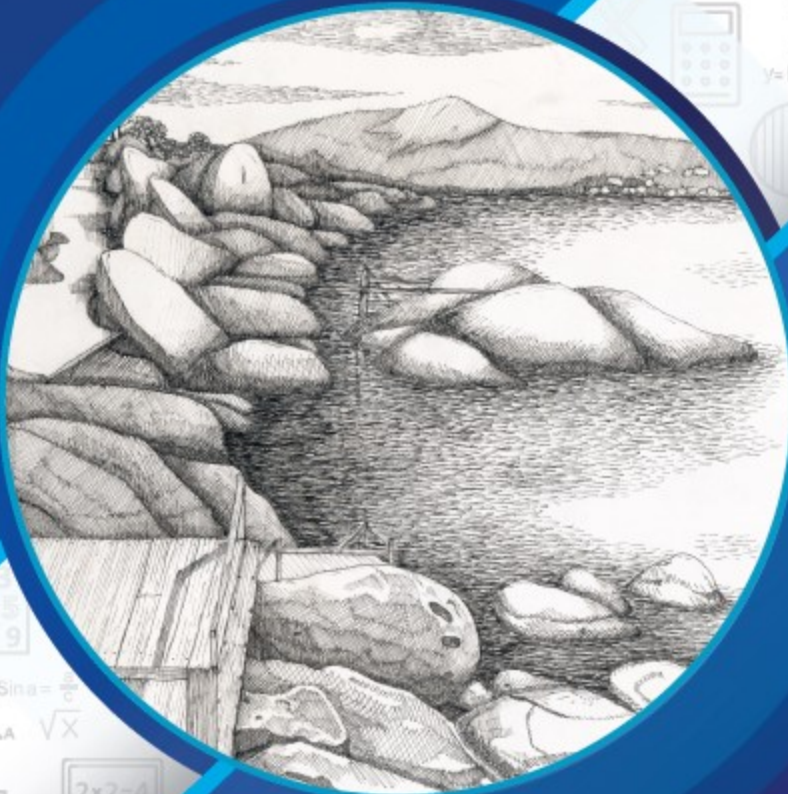

แคลคูลัส

สำหรับธุรกิจและการบัญชี

Calculus for Business and Accountancy

กัปวัลย์ สันติวิภาณนท์
รตน์นันท์ บุญเคสื้อบ

แคลคูลัสสำหรับธุรกิจและการบัญชี

ทิพวัลย์ สันติวิภาณนท์

รตินันท์ บุญเคลือบ

จัดพิมพ์โดย รตินันท์ บุญเคลือบ

พิมพ์ครั้งที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2565
สงวนลิขสิทธิ์

ISBN (E-book) 978-616-593-766-5

คุณงามความดีแลคุณานุประโยชน์ทั้งหลายอันเกิดจากหนังสือเล่มนี้ ขออุทิศทั้งลี้้นนั้น แต่

รองศาสตราจารย์ ดร.ณัฐกาญจน์ ใจดี

น้อง และ เพื่อน ผู้จะอยู่ในใจของพวกเราตราบนานเท่านาน

คำนำ

หนังสือแคลคูลัสสำหรับธุรกิจและการบัญชี (Calculus for business and accountancy) เป็นหนังสือที่ใช้ประกอบการเรียนการสอนรายวิชา 2301119 แคลคูลัสสำหรับธุรกิจ สำหรับนิสิตคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี สาขาการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นรายวิชา 4 หน่วยกิต เนื้อหาในเล่มประกอบด้วยแบบจำลองเชิงคณิตศาสตร์เบื้องต้น คณิตศาสตร์ในการเงินเบื้องต้น ลิมิต ความต่อเนื่อง อนุพันธ์ของฟังก์ชันพื้นฐาน อนุพันธ์ของฟังก์ชันลอการิทึมและฟังก์ชันเลขชี้กำลัง การวิเคราะห์ค่าสุดขีด ปริพันธ์และเทคนิคการหาปริพันธ์ ตลอดจนปริพันธ์ไม่ตรงแบบของฟังก์ชันของตัวแปรเดียว อีกทั้งยังครอบคลุมอนุพันธ์ย่อยของฟังก์ชันของหลายตัวแปร ปัญหาค่าสุดขีดของฟังก์ชันของสองตัวแปร สมการเชิงอนุพันธ์และสมการเชิงผลต่างเบื้องต้น ซึ่งเน้นการประยุกต์ในเชิงธุรกิจและเศรษฐศาสตร์ เช่น การวิเคราะห์เส้นความพอใจเท่ากันเพื่อให้ได้ความพอใจสูงสุด ความยืดหยุ่น การหารายได้สูงสุด การหาต้นทุนต่ำสุด การวิเคราะห์การผลิตโดยหลักว่าด้วยจำนวนหน่วยสุดท้าย ผลกระทบจากการเก็บภาษี การเปรียบเทียบอัตราการเปลี่ยนแปลง ส่วนเกินผู้บริโภคและส่วนเกินผู้ผลิต สินค้าที่ใช้ทดแทนกันและสินค้าที่ใช้ประกอบกัน ฟังก์ชันการผลิต การกำหนดราคาในหลายตลาด ตลอดจนสมการเชิงผลต่างที่ปรากฏในปัญหาทางคณิตศาสตร์การเงิน

นอกจากนี้เนื้อหาส่วนหนึ่งของหนังสือเล่มนี้เกี่ยวข้องกับฟังก์ชันของตัวแปรเดียว ยังเหมาะกับการนำไปสอนรายวิชา 2301115 แคลคูลัสสำหรับธุรกิจ 1 สำหรับนิสิตคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี สาขาอื่นๆ อีกด้วย คณะผู้เรียบเรียงเนื้อหาในหนังสือเล่มนี้ประกอบด้วย รองศาสตราจารย์ ทิพวัลย์ สันติวิธานนท์ และรองศาสตราจารย์ ดร.รตินันท์ บุญเคลือบ ผู้มีประสบการณ์การสอนรายวิชาแคลคูลัส และรายวิชาแคลคูลัสสำหรับธุรกิจให้กับนิสิตของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมาเป็นเวลานาน เราได้รวบรวม เรียบเรียง ปรับปรุง ตลอดจนเพิ่มเติมเนื้อหาจากหนังสือแคลคูลัสสำหรับธุรกิจ 1 ของศาสตราจารย์ ดร.กฤษณะ เนียมมณี และแคลคูลัสสำหรับธุรกิจ 2 ของศาสตราจารย์ ดร.กฤษณะ เนียมมณี และรองศาสตราจารย์ ยุวรีย์ พันธุ์กล้า คณะผู้เรียบเรียงขอแสดงความขอบพระคุณอาจารย์ทั้งสองท่านมา ณ ที่นี้ด้วย นอกจากนี้ยังได้รับความกรุณาจากนิสิตเก่าของภาควิชาคณิตศาสตร์และวิทยาการคอมพิวเตอร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อีกหลายรุ่น ได้แก่ ดร.นพดล กำนิจอุย นายอนุสรณ์ จันทรช่วย นายพิรพงศ์ ปัญญาสกุลวงศ์ และ ดร.อำพล ดวงแป้น ที่ช่วยพิมพ์ยกร่างหนังสือเล่มนี้ขึ้นมา อีกทั้งคณาจารย์ภาควิชาคณิตศาสตร์และวิทยาการคอมพิวเตอร์ทุกท่านที่กรุณาใช้หนังสือเล่มนี้ตั้งแต่ยังเป็นเอกสารประกอบการสอนและให้คำแนะนำตลอดจนชี้ข้อผิดพลาดจนเอกสารนั้นกลายเป็นหนังสือเล่มนี้ คณะผู้เรียบเรียงขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.ณัฐกาญจน์ ใจดี และนายณภวิชัย ญาณไพศาล ผู้ช่วยคณาจารย์สูงชันอักษรและบรรณาธิการหนังสือเล่มนี้ทั้งในแง่เนื้อหาและความถูกต้องสุดท้ายที่ลืมไม่ได้คือกำลังใจจากบุคคลรอบข้าง และภาพหน้าปกโดย นายณวิน สุเมธกิจกร

คณะผู้เรียบเรียงหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือแคลคูลัสสำหรับธุรกิจและการบัญชี เล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนสำหรับนิสิต นักศึกษา นักเรียน และอาจารย์ผู้สอนในทุกสถาบัน หากมีข้อผิดพลาดประการใด คณะผู้เรียบเรียงขออภัยและขอน้อมรับฟังข้อวิพากษ์วิจารณ์ รวมทั้งพร้อมจะชี้แจงหรือแก้ไขให้ถูกต้องสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ทิพวัลย์ สันติวิธานนท์

รตินันท์ บุญเคลือบ

สารบัญ

สารบัญ	1
1 แบบจำลองเชิงคณิตศาสตร์	7
1.1 บทนำ	7
1.2 แบบจำลองเชิงคณิตศาสตร์	7
1.3 ฟังก์ชันเลขชี้กำลัง	13
1.4 ฟังก์ชันลอการิทึม	15
1.5 สรุปสาระประจําบท	19
2 คณิตศาสตร์ในการเงิน	21
2.1 บทนำ	21
2.2 ลำดับของจำนวนจริง	21
2.3 อนุกรมของจำนวนจริง	24
2.4 ดอกเบี้ย	24
2.4.1 ดอกเบี้ยเชิงเดียว	25
2.4.2 ดอกเบี้ยทบต้น	28
2.4.3 ดอกเบี้ยทบต้นแบบต่อเนื่อง	37
2.5 คํารายปี	43
2.5.1 เงินรวมจากคํารายปีที่คิดดอกเบี้ยทบต้น	43
2.5.2 เงินต้นหรือเงินปัจจุบันจากคํารายปีที่คิดดอกเบี้ยทบต้น	46
2.6 สรุปสาระประจําบท	53

2.7	แบบฝึกหัดท้ายบท	54
3	ลิมิตและความต่อเนื่องของฟังก์ชัน	57
3.1	บทนำ	57
3.2	ความหมายของลิมิตของฟังก์ชัน	57
3.3	ทฤษฎีบทลิมิต	61
3.4	ลิมิตค่าอนันต์และลิมิตที่ค่าอนันต์	66
3.5	ตัวอย่างลิมิตที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจ	71
3.6	ความต่อเนื่องของฟังก์ชัน	73
3.7	สรุปสาระประจำบท	81
3.8	แบบฝึกหัดท้ายบท	82
4	อนุพันธ์ของฟังก์ชัน	85
4.1	บทนำ	85
4.2	ความหมายของอนุพันธ์	85
4.3	ความสัมพันธ์ระหว่างความต่อเนื่องและการมีอนุพันธ์	89
4.4	สูตรการหาอนุพันธ์ และอนุพันธ์บนช่วง	92
4.5	กฎลูกโซ่	97
4.6	อนุพันธ์อันดับสูง	103
4.7	การหาอนุพันธ์โดยปริยาย	106
4.8	การประยุกต์ใช้อนุพันธ์ของฟังก์ชัน	109
4.8.1	การวิเคราะห์เส้นความพอใจเท่ากันและเส้นงบประมาณ	109
4.8.2	ความยืดหยุ่น	114
4.9	สรุปสาระประจำบท	120
4.10	แบบฝึกหัดท้ายบท	121
5	การวิเคราะห์ค่าสุดขีด	123
5.1	บทนำ	123
5.2	ค่าสุดขีด	123
5.3	ทฤษฎีบทค่าเฉลี่ยสำหรับอนุพันธ์และการประยุกต์	133
5.3.1	ทฤษฎีบทค่าเฉลี่ยสำหรับอนุพันธ์	133
5.3.2	ฟังก์ชันเพิ่มและฟังก์ชันลด	134
5.3.3	การหาค่าสุดขีดสัมพัทธ์	139
5.4	ความเว้าของเส้นโค้งและการเขียนกราฟของเส้นโค้ง	142
5.4.1	ความเว้าของเส้นโค้ง	142
5.4.2	การเขียนกราฟของเส้นโค้ง	145

5.5	การหารายได้สูงสุดและต้นทุนการผลิตต่ำสุด	150
5.6	การวิเคราะห์การผลิตโดยหลักกว่าด้วยจำนวนหน่วยสุดท้าย	154
5.7	ผลกระทบจากการเก็บภาษี	157
5.7.1	ผลกระทบจากการเก็บภาษีต่อดุลยภาพของตลาด	157
5.7.2	การเก็บภาษีที่ทำให้เกิดรายได้สูงสุดต่อผู้เก็บภาษี	158
5.7.3	ผลกระทบจากการเก็บภาษีต่อรายได้ของผู้ผลิต	159
5.8	สรุปสาระประจําบท	162
5.9	แบบฝึกหัดท้ายบท	163
6	อนุพันธ์ของฟังก์ชันลอการิทึมและฟังก์ชันเลขชี้กำลัง	167
6.1	บทนํ้า	167
6.2	สูตรการหาอนุพันธ์ของฟังก์ชันลอการิทึมและฟังก์ชันเลขชี้กำลัง	167
6.2.1	สูตรการหาอนุพันธ์ของฟังก์ชันลอการิทึม	167
6.2.2	สูตรการหาอนุพันธ์ของฟังก์ชันเลขชี้กำลัง	173
6.3	ตัวอย่างทางธุรกิจของฟังก์ชันเลขชี้กำลังและฟังก์ชันลอการิทึม	177
6.3.1	การหาค่าสูงสุดและค่าต่ำสุด	177
6.3.2	การเปรียบเทียบอัตราการเปลี่ยนแปลง	180
6.3.3	เส้นความพอใจเท่ากันที่อยู่ในรูปฟังก์ชันลอการิทึม	183
6.4	รูปแบบไม่กำหนดและกฎของโลปีตาล	185
6.5	สรุปสาระประจําบท	193
6.6	แบบฝึกหัดท้ายบท	194
7	ปริพันธ์	197
7.1	บทนํ้า	197
7.2	ปฏิยานุพันธ์และอินทิกรัลไม่จำกัดเขต	197
7.3	การอินทิเกรตโดยการเปลี่ยนตัวแปร	204
7.4	อินทิกรัลจำกัดเขต	208
7.4.1	ความหมายของอินทิกรัลจำกัดเขต	208
7.4.2	ทฤษฎีบทเกี่ยวกับอินทิกรัลจำกัดเขต	212
7.5	การอินทิเกรตฟังก์ชันเลขชี้กำลังและการอินทิเกรตที่อยู่ในรูปฟังก์ชันลอการิทึม	218
7.5.1	การอินทิเกรตฟังก์ชันเลขชี้กำลัง	218
7.5.2	การอินทิเกรตที่อยู่ในรูปฟังก์ชันลอการิทึม	220
7.6	พื้นที่ระหว่างเส้นโค้ง	224
7.7	ส่วนเกินผู้บริโภคและส่วนเกินผู้ผลิต	237
7.7.1	ส่วนเกินผู้บริโภค	237
7.7.2	ส่วนเกินผู้ผลิต	239

7.8	สรุปสาระประจำบท	242
7.9	แบบฝึกหัดท้ายบท	243
8	เทคนิคการอินทิเกรต	247
8.1	บทนำ	247
8.2	การอินทิเกรตทีละส่วน	247
8.3	การอินทิเกรตโดยการแยกเศษส่วนย่อย	253
8.4	สรุปสาระประจำบท	261
8.5	แบบฝึกหัดท้ายบท	262
9	ปริพันธ์ไม่ตรงแบบ	263
9.1	บทนำ	263
9.2	อินทิกรัลไม่ตรงแบบชนิดที่หนึ่ง	263
9.3	อินทิกรัลไม่ตรงแบบชนิดที่สอง	269
9.4	อินทิกรัลไม่ตรงแบบชนิดผสม	273
9.5	การประยุกต์อินทิกรัลไม่ตรงแบบ	275
9.5.1	การหาพื้นที่ของอาณาบริเวณที่ไม่มีขอบเขต	275
9.5.2	ตัวอย่างปัญหาทางธุรกิจ	278
9.6	สรุปสาระประจำบท	281
9.7	แบบฝึกหัดท้ายบท	282
10	ฟังก์ชันของหลายตัวแปร	283
10.1	บทนำ	283
10.2	ฟังก์ชันของหลายตัวแปร	283
10.3	อนุพันธ์ย่อยของฟังก์ชันของสองตัวแปร	288
10.4	กฎลูกโซ่	292
10.5	อนุพันธ์ย่อยของฟังก์ชันที่นิยามโดยปริยาย	297
10.6	อนุพันธ์ย่อยอันดับสูง	300
10.7	ค่าเชิงอนุพันธ์รวม	303
10.8	สินค้าที่ใช้ทดแทนกันและสินค้าที่ใช้ประกอบกัน	306
10.9	ฟังก์ชันการผลิต	310
10.9.1	ผลิตภัณฑ์เฉลี่ยและผลิตภัณฑ์หน่วยสุดท้าย	312
10.9.2	เส้นแสดงผลผลิตเท่ากันและอัตราทดแทนทางเทคนิค	314
10.10	สรุปสาระประจำบท	319
10.11	แบบฝึกหัดท้ายบท	321

11 ปัญหาค่าสุดขีดของฟังก์ชันของสองตัวแปร	323
11.1 บทนำ	323
11.2 ค่าสุดขีดของฟังก์ชันของสองตัวแปร	323
11.3 ค่าสุดขีดของฟังก์ชันของสองตัวแปรภายใต้เงื่อนไขบังคับ	333
11.3.1 วิธีของลากรองจ์	333
11.3.2 วิธีแบบคุห์น-ทักเกอร์	336
11.4 การหารายได้สูงสุดและต้นทุนการผลิตต่ำสุด	338
11.5 การกำหนดราคาสินค้าในหลายตลาด	342
11.6 การแสวงหาความพอใจสูงสุด	345
11.7 สรุปสาระประจำบท	347
11.8 แบบฝึกหัดท้ายบท	348
12 สมการเชิงอนุพันธ์เบื้องต้น	351
12.1 บทนำ	351
12.2 สมการเชิงอนุพันธ์	351
12.3 สมการเชิงอนุพันธ์แบบแยกตัวแปรได้	353
12.4 สมการเอกพันธ์	356
12.5 สมการเชิงผลต่าง	360
12.6 การประยุกต์สมการเชิงอนุพันธ์	365
12.6.1 สมการเชิงอนุพันธ์ในรูป $f'(t) = kf(t)$ โดยที่ $f(t)$ เป็นฟังก์ชันที่ขึ้นกับเวลา t และ k เป็นค่าคงตัว	366
12.6.2 แบบจำลองทางธุรกิจที่อยู่ในรูปสมการเชิงอนุพันธ์	368
12.7 การประยุกต์สมการเชิงผลต่าง	373
12.8 สรุปสาระประจำบท	379
12.9 แบบฝึกหัดท้ายบท	380
บรรณานุกรม	383

บทที่

1

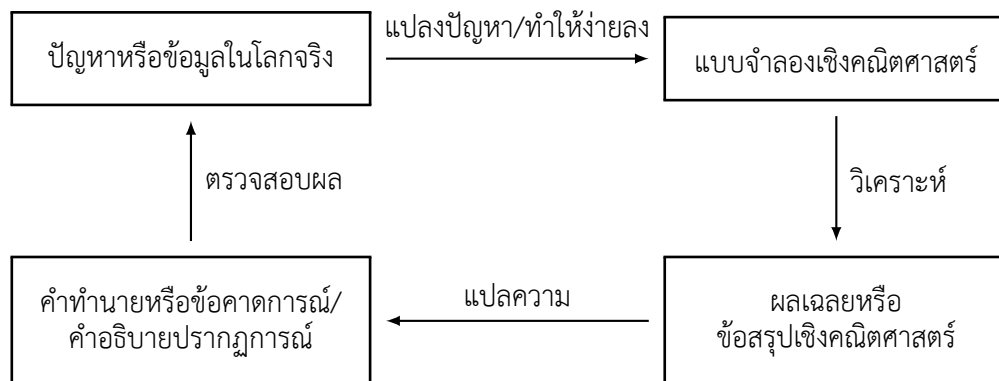
แบบจำลองเชิงคณิตศาสตร์ (Mathematical Models)

1.1 บทนำ

ปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจ การเงิน เศรษฐศาสตร์ หรือแม้แต่สังคมศาสตร์ มักมีความยุ่งยากซับซ้อน และมีปัจจัยหรือตัวแปรต่าง ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องมากมาย อีกทั้งมีการใช้ภาษา และคำศัพท์ต่าง ๆ ในบริบทของปัญหาแตกต่างกันไปตามสาขาวิชาที่ปัญหานั้น ๆ เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตามหากสามารถเปลี่ยนปัญหาเหล่านี้ให้เป็นภาษาทางคณิตศาสตร์ ปัญหาทั้งหลายที่ดูแตกต่างกัน อาจกลายเป็นปัญหาในกลุ่มเดียวกัน และใช้องค์ความรู้ทางคณิตศาสตร์ประเภทเดียวกันมาแก้ปัญหาอย่างเป็นขั้นตอนได้

1.2 แบบจำลองเชิงคณิตศาสตร์ (Mathematical Models)

คณิตศาสตร์มีบทบาทสำคัญในการแปลงปัญหาในโลกจริงให้เป็นแบบจำลองเชิงคณิตศาสตร์ และใช้ทฤษฎีบทต่าง ๆ ที่มีอยู่ หรือสร้างสรรค์ทฤษฎีบทใหม่ ๆ ขึ้นมาใช้ในการวิเคราะห์หาข้อสรุป หรือผลเฉลยของปัญหาเพื่อนำไปสู่การแปลความหมายของข้อสรุปหรือผลเฉลยนั้น ๆ ในบริบทที่ต่างกันไป ข้อสรุปหรือผลเฉลยที่ได้รับการแปลความแล้วนั้นจะใช้ทำนาย หรือคาดการณ์เหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้น และนำไปสู่การตรวจสอบผลการคาดการณ์นั้น ๆ กับเหตุการณ์ในโลกจริงเพื่อปรับปรุงแบบจำลองให้เหมาะสมยิ่งขึ้น ขั้นตอนการสร้างแบบจำลองเชิงคณิตศาสตร์จากปัญหาในโลกจริงดังที่กล่าวมาข้างต้น สามารถอธิบายได้โดยแผนภาพต่อไปนี้

รูปที่ 1.1: แผนภาพแสดงขั้นตอนการแก้ปัญหาในโลกจริงโดยการสร้างแบบจำลองเชิงคณิตศาสตร์

เครื่องมือทางคณิตศาสตร์ชิ้นหนึ่งที่สำคัญในการแปลงปัญหาให้เป็นแบบจำลองเชิงคณิตศาสตร์คือ ฟังก์ชัน

บทนิยาม 1.2.1 ฟังก์ชัน (function) คือ การจับคู่ระหว่างสมาชิกในเซต A และ เซต B ภายใต้กฎเกณฑ์บางอย่าง โดยมีเงื่อนไขว่าสมาชิกแต่ละตัวในเซต A จะจับคู่กับสมาชิกในเซต B ได้เพียงตัวเดียวเท่านั้น

ถ้ากฎเกณฑ์ข้างต้น เรียกว่า f จะใช้สัญลักษณ์ $f: A \rightarrow B$ แทน f เป็นฟังก์ชันจากเซต A ไปยังเซต B โดยเรียกเซต A ว่าเป็น โดเมน (domain) ของ f ($\text{Dom}(f)$) และเรียกเซตของสมาชิกในเซต B ที่มีสมาชิกในเซต A มาจับคู่ด้วยว่า พิสัย (range) ของ f ($\text{Ran}(f)$)

นอกจากนี้หาก $x \in A$ จับคู่กับ $y \in B$ ด้วยฟังก์ชัน f จะเขียนแทนด้วย $(x, y) \in f$ เมื่อ $y = f(x)$ หรือเขียนสั้น ๆ เป็น $y = f(x)$

ตัวอย่าง 1.1 (i) ฟังก์ชัน $f(x) = x^2$ มี $\text{Dom}(f) = \mathbb{R}$ และ $\text{Ran}(f) = \{0\} \cup \mathbb{R}^+$

(ii) ฟังก์ชัน $g(x) = 3x + 4$ มี $\text{Dom}(g) = \mathbb{R}$ และ $\text{Ran}(g) = \mathbb{R}$ □

จากตัวอย่างข้างต้น $f(x) = x^2$ ส่ง $-2 \in \mathbb{R}$ ไปจับคู่กับ $4 \in \{0\} \cup \mathbb{R}^+$ และ f ส่ง $2 \in \mathbb{R}$ ไปจับคู่กับ $4 \in \{0\} \cup \mathbb{R}^+$ จะเห็นว่า -2 และ 2 จะจับคู่กับ 4 เพียงตัวเดียวเท่านั้น -2 และ 2 ไม่ได้จับคู่กับสมาชิกตัวอื่น ๆ ใน $\text{Ran}(f)$ อีกเลย ด้วยเหตุผลเดียวกันสมาชิก x อื่น ๆ ใน $\text{Dom}(f)$ จับคู่กับ y เพียงตัวเดียวเท่านั้น ดังนั้น f ในตัวอย่าง 1.1(i) จึงสอดคล้องเงื่อนไขการเป็นฟังก์ชันใน บทนิยาม 1.2.1 ในทำนองเดียวกัน g เป็นฟังก์ชัน เพราะส่ง $x \in \mathbb{R}$ ไปจับคู่กับ $3x + 4$ เพียงตัวเดียวเท่านั้น ยิ่งกว่าไปนั้น สมาชิก y แต่ละตัวใน $\text{Ran}(g)$ จะจับคู่กับ x เพียงตัวเดียวเท่านั้นด้วย นั่นคือ $x = \frac{y-4}{3}$ ในกรณีเช่นนี้จะกล่าวว่า g เป็นฟังก์ชันหนึ่งต่อหนึ่ง (1-1)

บทนิยาม 1.2.2 ฟังก์ชัน f เป็นฟังก์ชันหนึ่งต่อหนึ่ง หรือ ฟังก์ชัน 1-1 (one-to-one function) บน $\text{Dom}(f)$ ถ้า $f(x_1) \neq f(x_2)$ เมื่อ $x_1 \neq x_2$ ทุก $x_1, x_2 \in \text{Dom}(f)$

ตัวอย่าง 1.2 ฟังก์ชันต่อไปนี้เป็นฟังก์ชันหนึ่งต่อหนึ่ง

(i) $f(x) = x^3$

(ii) $g(x) = \sqrt{x}$

(iii) $h(x) = \frac{1}{2}x + 3$ ☐

ตัวอย่าง 1.3 ฟังก์ชัน $f(x) = x^2$ ไม่ใช่ฟังก์ชันหนึ่งต่อหนึ่งบน $\mathbb{R}$

เพราะ $-2 \neq 2$ แต่ $f(-2) = 4 = f(2)$ ☐

ต่อไปเราจะให้ตัวอย่างฟังก์ชันที่สำคัญ ซึ่งจะพบมากในตัวอย่างการประยุกต์ต่าง ๆ

ตัวอย่าง 1.4 (i) ฟังก์ชันพหุนาม (polynomial function) อยู่ในรูป

$$f(x) = a_n x^n + a_{n-1} x^{n-1} + a_{n-2} x^{n-2} + \cdots + a_2 x^2 + a_1 x + a_0$$

เมื่อ n เป็นจำนวนนับหรือศูนย์ และ $a_n, a_{n-1}, a_{n-2}, \dots, a_0$ เป็นจำนวนจริง

ถ้า $n = 0$ จะเรียกว่า ฟังก์ชันคงตัว (constant function) และถ้า $n = 1$ จะเรียกว่า ฟังก์ชันเชิงเส้น (linear function)

(ii) ฟังก์ชันตรรกยะ (rational function) อยู่ในรูป $f(x) = \frac{P(x)}{Q(x)}$ เมื่อ $P(x)$ และ $Q(x)$ เป็นฟังก์ชันพหุนามที่ $Q(x) \neq 0$

(iii) ฟังก์ชันค่าสัมบูรณ์ (absolute value function) อยู่ในรูป $f(x) = |x| = \begin{cases} -x & ; x < 0 \\ x & ; x \geq 0 \end{cases}$

(iv) ฟังก์ชันเลขชี้กำลัง (exponential function) อยู่ในรูป $f(x) = a^x$ เมื่อ $a > 0$, $a \neq 1$ และ $x \in \mathbb{R}$

(v) ฟังก์ชันลอการิทึม (logarithmic function) อยู่ในรูป $f(x) = \log_a x$ เมื่อ $a > 0$, $a \neq 1$ และ $x > 0$ ☐

สำหรับฟังก์ชันเลขชี้กำลัง และฟังก์ชันลอการิทึมจะได้กล่าวถึงโดยละเอียดในหัวข้อถัดไป

ตัวอย่าง 1.5 ในการผลิตสบู่อชนิดหนึ่งไม่ว่าจะกี่ก้อนก็ตาม ต้องซื้อเครื่องจักรในราคา 100,000 บาท โดยวัตถุดิบในการผลิตมีมูลค่า 15 บาทต่อก้อน จะได้ว่าถ้าต้องการผลิตสบู่อ x ก้อน จะต้องใช้ต้นทุนในการผลิต $C(x)$ บาท เมื่อ $C(x) = \text{ราคาเครื่องจักร} + \text{ราคาวัตถุดิบ} = 100000 + 15x$ บาท ☐

ตัวอย่าง 1.6 ในการคิดค่าบริการโทรศัพท์มือถือเครือข่ายหนึ่ง กำหนดค่าบริการเหมาจ่าย 599 บาทต่อเดือนในกรณีที่ใช้โทรศัพท์ไม่เกิน 400 นาที และสำหรับนาทีที่เกิน 400 ขึ้นไปจะคิดอัตรานาทีละ 1 บาท 50 สตางค์ (ไม่ปัดเศษของนาที) จะได้ว่าถ้าให้ t เป็นเวลาในหน่วยนาทีทั้งหมดที่ใช้โทรศัพท์มือถือในหนึ่งเดือน แล้วค่าบริการ $f(t)$ ที่ต้องจ่ายในหนึ่งเดือน จะอยู่ในรูป

$$f(t) = \begin{cases} 599 & ; 0 \leq t \leq 400 \\ 599 + 1.5(t - 400) & ; t > 400 \end{cases}$$

เรียก ฟังก์ชันลักษณะเช่นนี้ว่าฟังก์ชันที่นิยามเป็นช่วง (piecewise-defined function) □

ชวนคิด ในความเป็นจริงบริษัทที่ให้บริการเครือข่ายจะคิดค่าบริการของนาที โดยคิดเศษของนาทีเป็นหนึ่งนาที ดังนั้นค่าบริการที่ต้องจ่ายในหนึ่งเดือนจะอยู่ในรูปใด

ในการสร้างแบบจำลองเชิงคณิตศาสตร์โดยอาศัยฟังก์ชันอาจมีการสร้างฟังก์ชันใหม่ขึ้นจากฟังก์ชันเดิมดังเช่นบทนิยามต่อไปนี้

บทนิยาม 1.2.3 พีชคณิตของฟังก์ชัน (algebra of functions) คือ การดำเนินการ $+$, $-$, $\times$ และ $\div$ ระหว่างฟังก์ชันสองฟังก์ชัน นิยามโดย ให้ f และ g เป็นฟังก์ชัน

$$(f + g)(x) = f(x) + g(x) \text{ เมื่อ } x \in \text{Dom}(f) \cap \text{Dom}(g)$$

$$(f - g)(x) = f(x) - g(x) \text{ เมื่อ } x \in \text{Dom}(f) \cap \text{Dom}(g)$$

$$(fg)(x) = f(x)g(x) \text{ เมื่อ } x \in \text{Dom}(f) \cap \text{Dom}(g)$$

$$\left(\frac{f}{g}\right)(x) = \frac{f(x)}{g(x)} \text{ เมื่อ } x \in \text{Dom}(f) \cap \text{Dom}(g) \text{ และ } g(x) \neq 0$$

ตัวอย่าง 1.7 ตัวอย่างของฟังก์ชันที่ใช้ในทางธุรกิจและเศรษฐศาสตร์ ซึ่งฟังก์ชันบางฟังก์ชันสร้างขึ้นโดยอาศัยพีชคณิตของฟังก์ชันอื่น ๆ ที่นิยามมาก่อนหน้า

- (i) ฟังก์ชันอุปสงค์ (demand function) $D(x)$ สำหรับสินค้าชนิดหนึ่ง คือ ราคาขาย $p = D(x)$ ของสินค้าแต่ละชิ้นถ้าต้องการขายสินค้าทั้งสิ้น x ชิ้น
- (ii) ฟังก์ชันอุปทาน (supply function) $S(x)$ สำหรับสินค้าชนิดหนึ่ง คือ ราคาต่อหน่วย $p = S(x)$ ที่ผู้ผลิตเต็มใจจะผลิตสินค้า x ชิ้นออกสู่ตลาด
- (iii) ฟังก์ชันรายได้ (revenue function) $R(x)$ จากการขายสินค้า x ชิ้นคำนวณจาก

$$R(x) = \text{จำนวนสินค้าที่ขาย} \times \text{ราคาสินค้าต่อชิ้น} = x \cdot p$$

- (iv) ฟังก์ชันต้นทุน (cost function) $C(x)$ คือ ต้นทุนที่ใช้ในการผลิตสินค้า x ชิ้น

- (v) ฟังก์ชันกำไร (profit function) $P(x)$ คือ กำไรที่ได้จากการขายสินค้า x ชิ้น สามารถคำนวณได้จาก

$$\begin{aligned} P(x) &= \text{ฟังก์ชันรายได้} - \text{ฟังก์ชันต้นทุน} \\ &= R(x) - C(x) \\ &= x \cdot p - C(x) \end{aligned}$$

- (vi) ฟังก์ชันต้นทุนเฉลี่ย (average cost function) $AC(x) = \frac{C(x)}{x}$
 ฟังก์ชันรายได้เฉลี่ย (average revenue function) $AR(x) = \frac{R(x)}{x}$ และ
 ฟังก์ชันกำไรเฉลี่ย (average profit function) $AP(x) = \frac{P(x)}{x}$ □

ชวนคิด ฟังก์ชันอุปสงค์และฟังก์ชันอุปทานมีความสัมพันธ์กันหรือไม่อย่างไร

ตัวอย่าง 1.8 จากตัวอย่าง 1.5 หากขายสบู่ดังกล่าวก้อนละ 25 บาท จะได้ว่าสบู่จำนวน x ก้อน ทำรายได้ให้แก่บริษัท $R(x) = 25x$ บาท และทำกำไรให้แก่บริษัท

$$P(x) = 25x - (100000 + 15x) = 10x - 100000$$
 □

ชวนคิด ในภาวะเช่นนี้บริษัทต้องขายสบู่ให้ได้อย่างน้อยกี่ก้อนจึงจะถือว่าได้กำไรอย่างแท้จริง

ตัวอย่าง 1.9 จากการศึกษาพบว่าผู้บริโภคจะซื้อสินค้า x หน่วย (พันชิ้น) เมื่อราคาต่อหน่วยอยู่ในรูป $p(x) = -0.27x + 51$ พันบาท และ ต้นทุนในการผลิตสินค้าชนิดนี้ x หน่วย (พันชิ้น) อยู่ในรูป $C(x) = 2.23x^2 + 3.5x + 85$ พันบาท จะได้ว่า

- (i) ต้นทุนเฉลี่ยในการผลิตสินค้า 5,000 ชิ้น เท่ากับ

$$\frac{C(5)}{5} = \frac{2.23(5)^2 + 3.5(5) + 85}{5} = 31.65 \text{ พันบาทต่อพันชิ้น} = 31,650 \text{ บาทต่อพันชิ้น}$$

- (ii) รายได้อยู่ในรูป $R(x) = x \cdot p(x) = -0.27x^2 + 51x$ พันบาท และ กำไรอยู่ในรูป
 $P(x) = (-0.27x^2 + 51x) - (2.23x^2 + 3.5x + 85) = -2.5x^2 + 47.5x - 85$ พันบาท

- (iii) สังเกตว่า $P(x) = -2.5x^2 + 47.5x - 85 = -2.5(x-2)(x-17)$
 ดังนั้น $P(x) > 0$ ก็ต่อเมื่อ $2 < x < 17$ นั่นคือบริษัทจะได้กำไรอย่างแท้จริงเมื่อขายสินค้าได้ระหว่าง 2,000 และ 17,000 ชิ้น □

ชวนคิด ในภาวะเช่นนี้กำไรสูงสุดที่บริษัทได้รับเป็นเท่าใด

นอกจากฟังก์ชันของฟังก์ชันแล้ว ยังมีการดำเนินการของฟังก์ชันอีกรูปแบบหนึ่ง ที่สร้างฟังก์ชันใหม่ขึ้นจากฟังก์ชันเดิมที่ได้นิยามไว้ ดังบทนิยามต่อไปนี้

บทนิยาม 1.2.4 กำหนดให้ $f(u)$ และ $g(x)$ เป็นฟังก์ชัน
จะได้ว่าฟังก์ชันประกอบ (composite function) $f(g(x))$ เป็นฟังก์ชันของ x ที่คำนวณโดยแทน $u = g(x)$ ลงใน u ที่อยู่ในสูตรของ $f(u)$

ตัวอย่าง 1.10 หากทราบว่าอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราอยู่ที่ 1 เหรียญสหรัฐ ต่อ 30.05 บาท จะได้ว่าสำหรับเงิน u บาท จะแลกเปลี่ยนเป็น $f(u) = \frac{u}{30.05}$ เหรียญสหรัฐ ดังนั้นจากตัวอย่าง 1.5 จะได้ว่านักลงทุนชาวสหรัฐอเมริกาต้องเตรียมเงินทุนสำหรับผลิตสบู่อจำนวน x ก้อนในรูป

$$C_{US} = f(C(x)) = f(100000 + 15x) = \frac{100000 + 15x}{30.05} \text{ เหรียญสหรัฐ} \quad \square$$

ต่อมาหากพิจารณาเฉพาะฟังก์ชัน $f: A \rightarrow B$ ที่เป็นฟังก์ชันหนึ่งต่อหนึ่ง จะได้ว่า สามารถสร้างฟังก์ชันใหม่ได้จากฟังก์ชันเดิมด้วยการกลับทิศทางการจับคู่ โดยสลับบทบาทให้ตัวหน้าเป็นสมาชิกในเซต B และตัวหลังเป็นสมาชิกในเซต A ที่เคยจับคู่กันด้วยฟังก์ชัน f มาก่อน จะทำให้เกิดฟังก์ชันใหม่ ดังบทนิยามต่อไปนี้

บทนิยาม 1.2.5 สมมติให้ $f: A \rightarrow B$ เป็นฟังก์ชันหนึ่งต่อหนึ่ง นิยามฟังก์ชันผกผัน (inverse function) f^{-1} โดย

$$f^{-1}(a) = b \text{ ถ้า } f(b) = a$$

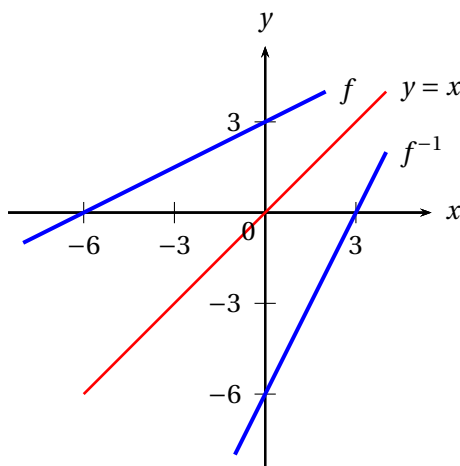
ดังนั้น $\text{Dom}(f^{-1}) = \text{Ran}(f)$ และ $\text{Ran}(f^{-1}) = A = \text{Dom}(f)$

ชวนคิด เหตุใด f^{-1} จึงเป็นฟังก์ชัน

ตัวอย่าง 1.11 ฟังก์ชัน $f(x) = \frac{1}{2}x + 3$ เป็นฟังก์ชันหนึ่งต่อหนึ่ง ที่มี $\text{Dom}(f) = \mathbb{R}$ และ $\text{Ran}(f) = \mathbb{R}$ จะได้ว่า จาก

$$\begin{aligned} y &= f(x) = \frac{1}{2}x + 3 \\ y - 3 &= \frac{1}{2}x \\ x &= 2y - 6 \end{aligned}$$

นั่นคือ $x = f^{-1}(y) = 2y - 6$ หรือ $f^{-1}(x) = 2x - 6$

รูปที่ 1.2: กราฟของฟังก์ชัน f และ f^{-1} ในตัวอย่าง 1.11

หมายเหตุ จากบทนิยามของฟังก์ชันผกผัน ทำให้ได้ว่า

$$(f^{-1} \circ f)(x) = f^{-1}(f(x)) = f^{-1}(y) = x \quad \text{ทุก } x \in \text{Dom}(f)$$

$$(f \circ f^{-1})(y) = f(f^{-1}(y)) = f(x) = y \quad \text{ทุก } y \in \text{Dom}(f^{-1}) = \text{Ran}(f)$$

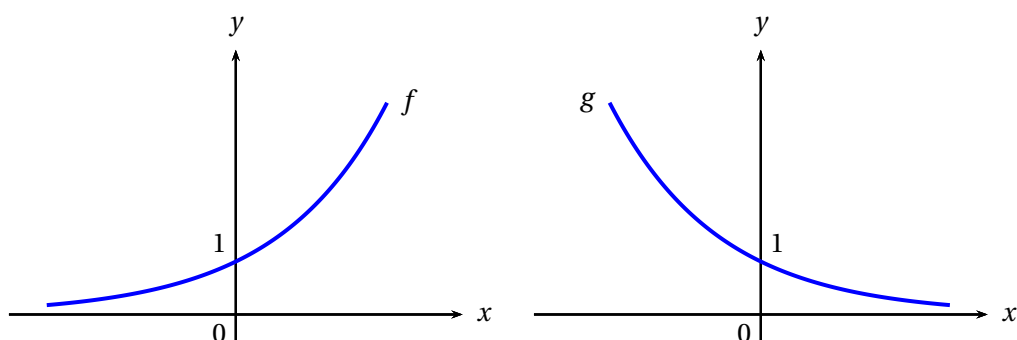
ซึ่งสมบัติทั้งสองนี้มีประโยชน์อย่างยิ่งในการแก้สมการและอสมการ

1.3 ฟังก์ชันเลขชี้กำลัง (Exponential Function)

บทนิยาม 1.3.1 ให้ a เป็นจำนวนจริงบวกใด ๆ ที่ $a \neq 1$ จะเรียกฟังก์ชัน $f: \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{R}$ ที่กำหนดโดย $f(x) = a^x$ ว่าฟังก์ชันเลขชี้กำลัง (exponential function) ทั้งนี้จะเรียก a ว่าฐาน (base) และเรียก x ว่าเลขชี้กำลัง (exponent)

หมายเหตุ หาก $a = e$ ซึ่งเป็นจำนวนอตรรกยะที่มีค่าประมาณ 2.718 แล้วจะเรียก $f(x) = e^x$ ว่าฟังก์ชันเลขชี้กำลังฐานธรรมชาติ

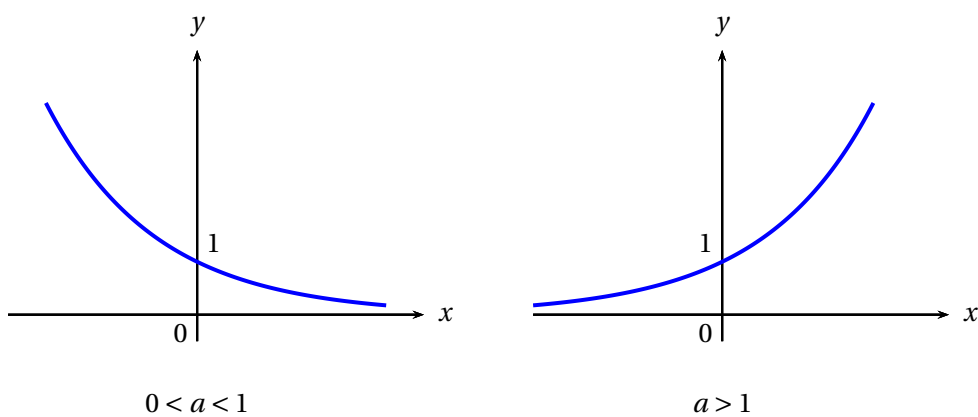
ตัวอย่าง 1.12 $f(x) = 2^x$ และ $g(x) = \left(\frac{1}{2}\right)^x$ เป็นฟังก์ชันเลขชี้กำลัง ที่มีกราฟดังรูปต่อไปนี้

□

ชวนคิดเหตุใด a จึงต้องเป็นจำนวนจริงบวกและ $a \neq 1$ **สมบัติที่สำคัญ**

1. กราฟของฟังก์ชันเลขชี้กำลังแบ่งเป็น 2 ลักษณะโดยใช้อู่ฐานเป็นเกณฑ์

2. จากกราฟจะได้ว่าฟังก์ชันเลขชี้กำลังเป็นฟังก์ชันที่มีโดเมนเป็น $\mathbb{R}$ มีพิสัยเป็น $(0, \infty)$ และเป็นฟังก์ชันหนึ่งต่อหนึ่ง ซึ่งทำให้ได้ว่า $a^x = a^y$ ก็ต่อเมื่อ $x = y$
3. ในกรณีที่ $0 < a < 1$ ฟังก์ชันเลขชี้กำลังเป็นฟังก์ชันลด นั่นคือ $a^x < a^y$ ก็ต่อเมื่อ $x > y$
 ในกรณีที่ $a > 1$ ฟังก์ชันเลขชี้กำลังเป็นฟังก์ชันเพิ่ม นั่นคือ $a^x < a^y$ ก็ต่อเมื่อ $x < y$

ทฤษฎีบท 1.3.2 ให้ a เป็นจำนวนจริงบวกใด ๆ ซึ่ง $a \neq 1$ จะได้ว่า สำหรับจำนวนจริง x และ y ใด ๆ

$$1. a^0 = 1$$

$$2. a^{x+y} = a^x \cdot a^y$$

$$3. a^{-x} = \frac{1}{a^x}$$

$$4. a^{x-y} = \frac{a^x}{a^y}$$

$$5. (a^x)^y = a^{xy}$$

ตัวอย่าง 1.13 จงหาค่า x ทั้งหมดที่สอดคล้องสมการ $\frac{2^{3x} \cdot 2^2}{2^{x-1}} = 16$

วิธีทำ. จาก $2^{2x+3} = 2^{(3x+2)-(x-1)} = \frac{2^{3x} \cdot 2^2}{2^{x-1}} = 16 = 2^4$

จะได้ว่า $2x+3=4$

นั่นคือ $x = \frac{1}{2}$ เป็นค่า x ทั้งหมดที่สอดคล้องสมการข้างต้น □

1.4 ฟังก์ชันลอการิทึม (Logarithmic Function)

บทนิยาม 1.4.1 ให้ a เป็นจำนวนจริงบวกที่ $a \neq 1$ และ $f(x) = a^x$ เป็นฟังก์ชันเลขชี้กำลัง จะเรียก $g(x) = f^{-1}(x)$ ว่าฟังก์ชันลอการิทึม (logarithmic function) กำหนดโดย $g(x) = \log_a x$ นั่นคือ

$$a^y = x \text{ ก็ต่อเมื่อ } y = \log_a x$$

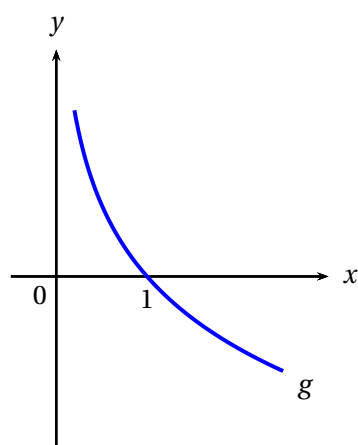
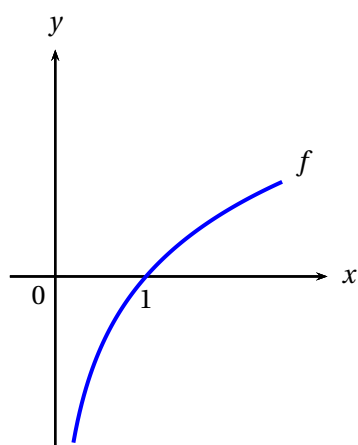
โดยเรียก a ว่าฐาน และ x ว่าเลขหลังลอการิทึม

หมายเหตุ

(i) หาก $a = 10$ จะเขียน $\log x$ แทน $\log_{10} x$ และเรียกว่า ลอการิทึมสามัญ (common logarithm)

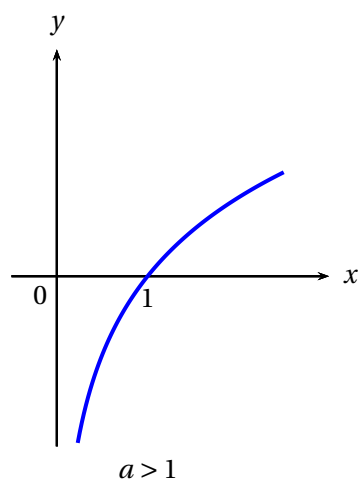
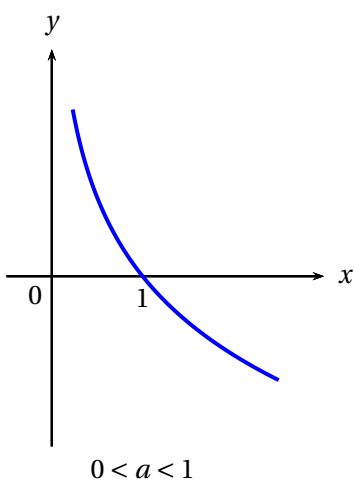
(ii) หาก $a = e$ จะเขียน $\ln x$ แทน $\log_e x$ และเรียกว่า ลอการิทึมธรรมชาติ (natural logarithm)

ตัวอย่าง 1.14 $f(x) = \log_3 x$ และ $g(x) = \log_{\frac{1}{3}} x$ เป็นฟังก์ชันลอการิทึม ที่มีกราฟดังรูปต่อไปนี้

สมบัติที่สำคัญ

1. กราฟของฟังก์ชันลอการิทึม แบ่งเป็น 2 ลักษณะ โดยใช้ฐานเป็นเกณฑ์

2. จากกราฟจะได้ว่าฟังก์ชันลอการิทึมเป็นฟังก์ชันที่มีโดเมนเป็น $(0, \infty)$ มีพิสัยเป็น $\mathbb{R}$ และเป็นฟังก์ชันหนึ่งต่อหนึ่ง ซึ่งทำให้ได้ว่า $\log_a x = \log_a y$ ก็ต่อเมื่อ $x = y$ และ $x > 0$ และ $y > 0$
3. ในกรณีที่ $0 < a < 1$ ฟังก์ชันลอการิทึมเป็นฟังก์ชันลด นั่นคือ

$$\log_a x < \log_a y \text{ ก็ต่อเมื่อ } x > y > 0$$

ในกรณีที่ $a > 1$ ฟังก์ชันลอการิทึมเป็นฟังก์ชันเพิ่ม นั่นคือ

$$\log_a x < \log_a y \text{ ก็ต่อเมื่อ } 0 < x < y$$

ทฤษฎีบท 1.4.2 ให้ a เป็นจำนวนจริงบวกใด ๆ ที่ $a \neq 1$ จะได้ว่า สำหรับจำนวนจริงบวก x และ y ใด ๆ

$$1. \log_a x = \frac{\log_b x}{\log_b a} = \frac{\ln x}{\ln a} = \frac{\log x}{\log a} \text{ เมื่อ } b \text{ เป็นจำนวนจริงบวกใด ๆ ที่ } b \neq 1$$

$$2. \log_a 1 = 0$$

$$3. \log_a a = 1$$

$$4. \log_a(xy) = \log_a x + \log_a y$$

$$5. \log_a\left(\frac{x}{y}\right) = \log_a x - \log_a y$$

$$6. \log_a(x^r) = r \log_a x \text{ เมื่อ } r \text{ เป็นจำนวนจริงใด ๆ}$$

$$7. \log_{a^r}(x) = \frac{1}{r} \log_a x \text{ เมื่อ } r \text{ เป็นจำนวนจริงใด ๆ}$$

$$8. \log_a(a^x) = x$$

$$9. a^{\log_a x} = x$$

หมายเหตุ ทฤษฎีบท 1.4.2 ข้อ 8 ยังคงเป็นจริงสำหรับทุก ๆ จำนวนจริง x

ตัวอย่าง 1.15 จงหาค่า x ทั้งหมดที่สอดคล้องสมการ $e^{x^2+3x} \cdot e^{\ln 2} = 2$

วิธีทำ. จาก $2e^{x^2+3x} = e^{x^2+3x} \cdot e^{\ln 2} = 2$

$$\text{จะได้ว่า } e^{x^2+3x} = 1 = e^0$$

$$\text{ดังนั้น } x(x+3) = x^2+3x = 0$$

นั่นคือ $x = 0$ หรือ -3 เป็นค่า x ทั้งหมดที่สอดคล้องสมการดังกล่าว □

ตัวอย่าง 1.16 จงหาค่า x ทั้งหมดที่สอดคล้องสมการ $\log(x^2+5x-4) - \log(x+2) = 1$

วิธีทำ. จาก $\log\left(\frac{x^2+5x-4}{x+2}\right) = \log(x^2+5x-4) - \log(x+2) = 1$

$$\text{จะได้ว่า } \frac{x^2+5x-4}{x+2} = 10$$

$$\text{ดังนั้น } x^2+5x-4 = 10x+20 \text{ หรือ } (x-8)(x+3) = x^2-5x-24 = 0$$

$$\text{จะได้ว่า } x = 8 \text{ หรือ } -3$$

แต่เมื่อแทนค่า $x = -3$ ลงใน $x+2$ จะได้ -1 ซึ่งทำให้ $\log(x+2)$ ไม่นิยาม

จึงได้ว่า $x = 8$ เป็นค่า x เพียงค่าเดียวที่สอดคล้องสมการดังกล่าว □

ตัวอย่าง 1.17 ยอดจำหน่ายสินค้า $S(x)$ หน่วย (พันบาท) มีความสัมพันธ์กับโฆษณา x หน่วย (พันบาท) ดังสมการต่อไปนี้

$$S(x) = 200 + 4\ln(3x - 2)$$

- (i) จงหายอดจำหน่ายสินค้าเมื่อลงโฆษณาไปเป็นจำนวน 2,500 บาท
- (ii) เมื่อใช้งบโฆษณา 21,500 บาท กับ 35,000 บาท จะทำให้ยอดจำหน่ายสินค้าต่างกันเท่าไร

วิธีทำ. (i) หากลงโฆษณาเป็นเงิน 2,500 บาท จะได้ว่า $x = 2.5$ ทำให้ยอดจำหน่ายสินค้าเป็น

$$S(2.5) = 200 + 4\ln(3 \times 2.5 - 2)$$

$$\approx 206.81899$$

นั่นคือยอดจำหน่ายสินค้าเป็น 206,818.99 บาท เมื่อลงโฆษณาไปเป็นจำนวนเงิน 2,500 บาท

- (ii) เมื่อใช้งบโฆษณา 21,500 บาท และ 35,000 บาท จะได้ยอดจำหน่ายสินค้าเป็น $S(21.5)$ และ $S(35)$ พันบาท ตามลำดับ ดังนั้นผลต่างของยอดขายจะเป็น

$$S(35) - S(21.5) = (200 + 4\ln(3 \times 35 - 2)) - (200 + 4\ln(3 \times 21.5 - 2))$$

$$\approx 1.99825$$

นั่นคือยอดขายต่างกัน 1,998.25 บาท

□

ตัวอย่าง 1.18 ฟังก์ชันอุปสงค์ของสินค้าชนิดหนึ่งกำหนดโดย $p(x) = 3e^{2-0.5x}$ เมื่อ x คือ จำนวนสินค้า (กิโลกรัม) และ p คือ ราคาสินค้าต่อกิโลกรัม (บาท)

- (i) จงเขียนจำนวนสินค้า (x) ในรูปของราคาต่อกิโลกรัม (p)
- (ii) จงหาความต้องการสินค้าของผู้บริโภค เมื่อสินค้ามีราคากิโลกรัมละ 6 บาท

วิธีทำ. (i) จาก $p(x) = 3e^{2-0.5x}$ จะได้ว่า

$$e^{2-0.5x} = \frac{p}{3}$$

$$2 - 0.5x = \ln\left(\frac{p}{3}\right)$$

$$x = \frac{2 - \ln\left(\frac{p}{3}\right)}{0.5} = 4 - 2\ln\left(\frac{p}{3}\right)$$

- (ii) หากสินค้านี้อีก 6 บาท จะได้โดย (i) ว่าความต้องการสินค้าของผู้บริโภค คือ

$$x = 4 - 2\ln\left(\frac{6}{3}\right) \approx 2.61 \text{ กิโลกรัม}$$

□

1.5 สรุปสาระประจำบท

ในบทนี้ได้กล่าวถึงการสร้างแบบจำลองเชิงคณิตศาสตร์จากสถานการณ์ในโลกจริงอย่างง่าย โดยอาศัยฟังก์ชัน นอกจากนี้ยังได้แนะนำฟังก์ชันพื้นฐานต่าง ๆ เช่น ฟังก์ชันพหุนาม ฟังก์ชันเลขชี้กำลัง และฟังก์ชันลอการิทึม ซึ่งเป็นฟังก์ชันสำคัญในการศึกษาแคลคูลัสต่อไป ยิ่งไปกว่านั้นยังได้ยกตัวอย่างฟังก์ชันที่ใช้ในทางเศรษฐศาสตร์และธุรกิจ จากตัวอย่างเหล่านั้น จะเห็นได้ว่า การวิเคราะห์เชิงคณิตศาสตร์ช่วยให้สามารถวางแผนการผลิตหรือการจำหน่ายเพื่อให้มีประสิทธิภาพสูงสุดตามต้องการได้

คณิตศาสตร์ในการเงิน (Mathematics in Finance)

2.1 บทนำ

ในบทที่ 1 ได้มีการทบทวนความรู้พื้นฐานเรื่องฟังก์ชันที่สำคัญต่าง ๆ รวมถึงการนำเสนอตัวอย่างในเรื่องแบบจำลองเชิงคณิตศาสตร์ ซึ่งทำให้เห็นถึงความสำคัญของวิชาคณิตศาสตร์ในการนำไปแก้ไขปัญหาในโลกจริง ในบทที่ 2 นี้ จะแนะนำการประยุกต์ใช้คณิตศาสตร์ในทางการเงิน โดยเริ่มต้นจากการทบทวนความรู้เรื่องลำดับและอนุกรมของจำนวนจริง ซึ่งเป็นความรู้พื้นฐานที่สำคัญสำหรับหัวข้อคณิตศาสตร์ในการเงิน (Mathematics in Finance) จากนั้นจะกล่าวถึงการคำนวณหาดอกเบี้ยในรูปแบบต่าง ๆ ค่าเงินปัจจุบัน และค่ารายปีตามลำดับ

เนื้อหาเรื่องลำดับและอนุกรมของจำนวนจริงในสองหัวข้อต่อไปนี้จะนำเสนอเฉพาะส่วนที่ใช้เป็นพื้นฐานสำหรับหัวข้อคณิตศาสตร์ในการเงินเท่านั้น รายละเอียดในสองหัวข้อนี้ ผู้สนใจสามารถศึกษาได้จากหนังสือแคลคูลัสเล่มอื่น ๆ รวมถึงหนังสืออ้างอิงที่ได้ให้ไว้ท้ายหนังสือเล่มนี้

2.2 ลำดับของจำนวนจริง (Sequences of Real Numbers)

ในหัวข้อนี้จะศึกษาเรื่องลำดับของจำนวนจริง โดยเฉพาะลำดับเลขคณิตและลำดับเรขาคณิต เริ่มต้นจากจำนวนจริงต่อไปนี้

$$1 + \sqrt{2}, 1 + 2\sqrt{2}, 1 + 3\sqrt{2}, 1 + 4\sqrt{2}$$

หากพิจารณาจำนวนจริงทั้ง 4 จำนวน โดยคำนึงถึงลำดับของการเขียนจำนวนจริงเหล่านั้นด้วยแล้ว จะเรียกชุดของจำนวนจริงข้างต้นว่า ลำดับของจำนวนจริงที่มีความยาวสี่ ต่อมาพิจารณาชุดของ